

УКРАЇНСЬКИЙ АВТЕНТИЧНИЙ ТАНЕЦЬ У СУЧАСНОМУ СЦЕНІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Алла САМОХВАЛОВА – старший викладач кафедри хореографії.
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
<https://orcid.org/0000-0001-9904-2806>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1124>
samohva.alla@gmail.com

Цитування:

Самохвалова А. Український автентичний танець у сучасному сценічному просторі. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2026. № 52. С. 106-110 <https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1124>

Стаття присвячена дослідженню репрезентації українського автентичного танцю в сценічному просторі ХХІ ст. Розглянуто підходи балетмейстерів до опрацювання першоджерела української танцювальної культури у хореографічних та театральних постановках. Констатовано, що звернення до українського автентичного танцю в сучасному сценічному просторі зумовлено прагненням посилити національну ідентичність та патріотизм. Уточнено, що поширеною практикою серед сучасних балетмейстерів-постановників є перенесення побутового або обрядового українського танцю на професійну сцену зі збереженням естетики традиційної танцювальної культури, культурного коду та дотриманням вимог сценічного мистецтва. З'ясовано, що основними способами репрезентації українського автентичного танцю в сценічному просторі на сучасному етапі є реконструкція, стилізація, синтез та акцентування на локальній специфіці танцювальної лексики. Дослідження виявило, що представлені в сучасному сценічному просторі постановки репрезентують кілька основних підходів до роботи з українським автентичним танцем, що сформувалися в процесі розвитку народно-сценічної хореографії і варіюються від відтворення експедиційних записів танцювальної лексики з максимальною точністю, синтезу автентичних танцювальних елементів з лексикою класичного бального танцю, танцю модерн, контемпорарі та ін., до акцентування постановником на певному пластичному моменті, образі або ідеї автентичного танцю. На основі компаративного аналізу виявлено, що у постановках народно-сценічної хореографії найпоширенішим підходом до інтерпретації українського автентичного танцю є стилізація; хореографія для супроводу музичних виступів (концертні номери, музичні відеоролики та ін.) передбачає використання запозичення, імітації, наслідування та фасонування; у театральних постановках здійснено вдалі спроби органічного інтегрування автентичного танцю в сценічну дію як частину певного ритуалу, посилення атмосфери вистави або для виявлення глибинного підтексту чи розкриття психології героїв.

Ключові слова: український автентичний танець, народно-сценічна хореографія, лексика, театральна вистава, сценічний простір, національна ідентичність.

Постановка проблеми. Протягом останніх років тенденція звернення до автентичних елементів української культури в прагненні збереження національної ідентичності, посилення відчуття національної гідності та патріотичних почуттів є однією з основних у вітчизняному соціокультурному просторі. Український автентичний танець являє собою унікальний та багатовимірний феномен, в якому заковано філософсько-світоглядні основи народної культури, відображено географічні, етнографічні, соціально-економічні та історичні умови. У цьому контексті практика використання українського автентичного танцю, як потужного акумулятора національного самопізнання та розвитку нових форм хореографічного мистецтва у сучасному сценічному просторі розкриває перед постановниками широкі можливості. Значущість українського автентичного танцю в контексті збереження національного культурного коду та особливості його репрезентації в сучасному сценічному просторі визначають актуальність теми дослідження: варіативність використання та балетмейстерські підходи до опрацювання фольклорного танцювального першоджерела вимагають глибокого наукового осмислення. Зокрема одним із важливих аспектів є відображення основоположних принципів роботи з українським автентичним танцем, закладених провідними балетмейстерами ХХ ст. у сучасних сценічних постановках, що забезпечує спадковість у розвитку вітчизняного народного хореографічного мистецтва.

Мета статті – виявити особливості репрезентації українського автентичного танцю в сценічному просторі ХХІ ст. на основі мистецтвознавчого аналізу композицій народно-сценічного танцю та хореографічної складової театральних вистав.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд публікацій, в яких так чи інакше розглядаються питання, пов'язані з українським автентичним танцем засвідчує зростання інтересу вітчизняних мистецтвознавців до означеної проблематики. Так, наприклад, автентичний танець, як основне джерело створення хореографічної постановки, досліджує О. Квецко [7], аспект синтезу народного українського танцю з сучасними напрямками хореографічного мистецтва розглядає А. Квецко [6], особливості авторських

підходів балетмейстерів-постановників народно-сценічної хореографії до інтерпретації автентичного танцювального першоджерела розглядає О. Бойко [3], концепцію інтеграції автентичної хореографії етнографічних груп Прикарпатського краю з музично-пісенним матеріалом у процесі створення сценічних композицій у творчості М. Ляшкевич, Г. Железняка, В. Петрика та ін. аналізує Я. Сапего [10], спробу дослідити український автентичний танець, як одного з репрезентантів «аксіологічних вимірів нації, що транслює в сучасне середовище культурно-історичну самобутність та унікальність народу» [10; 183] здійснюють К. Калієвський, В. Синєок та Р. Берест [5], традиційну танцювальну культуру ополян, крізь призму календарної обрядовості та основні характерні особливості автентичних танців цієї північно-західної етнографічної групи, які мешкають на території західної частини Поділля, аналізують А. Тимчула та О. Яценко [12]. Дослідженню деяких аспектів автентичного танцю українців Закарпаття присвячено наукову публікацію Р. Береста та Р. Кундис [2] та ін. Отже, роблячи висновок про наявність у вітчизняному академічному вимірі значного обсягу публікацій, присвячених дослідженню окремих аспектів українського автентичного танцю, можна констатувати недостатнє висвітлення питань, пов'язаних із репрезентацією даного феномену в сучасному сценічному просторі.

Виклад матеріалу дослідження. Перша чверть ХХІ ст. в Україні ознаменувалася рядом складних політики-економічних та соціокультурних перетворень, зумовивши новий етап розвитку сценічної творчості, появу нових форм та інтерпретації елементів традиційної культури. Цей період характерний рядом перетворень у хореографічному мистецтві, значущу роль в яких відіграє автентичний фольклор.

Термін «автентичний» (від грец. *αὐθεντικός* – істинний) у гуманітарних науках зазвичай трактується як «самототожність, оригінальність, неподібність культурних феноменів, що мають давнє походження та відтворюються в часі в незмінному вигляді» [1]. Звідси його використання для означення певних елементів традиційної етнічної культури, що протягом історичного розвитку етносу і донині лишаються актуальними та характеризуються рядом засадничих рис. Автентичний танець – невід'ємна складова автентичного фольклору – «усної народної колективної творчості, що пов'язана з конкретним середовищем виникнення та побутування» [4], календарної та родинної обрядовості, що характеризується виразними етнічними характеристиками та місцевими особливостями, зберігає національні риси танцювальної культури та локальну танцювальну лексику. Український автентичний танець можна розглядати як «танець, що виник і розвивається в українському мистецькому побуті» [6; 106] і, разом із народно-сценічним танцем, є одним із шляхів розвитку українського народного танцю. В. Нечитайло розглядає автентичний танець як різновид традиційного українського народного танцю (разом із фольклорним та непрофесійним), «який виникає на первісному етапі формування українського етносу та розвивається донині» [9; 89].

Український автентичний танець – первісна форма народної танцювальної культури, сформована у межах певного регіонального побутування або ритуалу, носій національної історії та культури, має виразні етнічні та регіональні характеристики, що являють собою художнє вираження культурного глa певного історичного періоду, економічного та соціального розвитку. Незважаючи на схожі естетичні орієнтації та основні характеристики, різне територіальне районування та, відповідно, умови проживання сформували унікальні танцювальні кроки і рухи. Український автентичний танець у сучасному сценічному просторі репрезентовано в адаптованій для глядацького сприйняття формі з максимальним збереженням глибинної етнічної основи, а його варіативність зумовлена авторським підходом до переосмислення першоджерела балетмейстером-постановником.

Сценічна адаптація українського автентичного танцю, який в умовах природного побутування, зазвичай, вирізняється тривалим хронометражем, одноманітністю малюнка та орієнтацією на партнера, передбачає модифікацію на рівні таймінгу (скорочення танцю відбувається за рахунок виокремлення найбільш характерних та емоційно насичених елементів), композиційної будови (чіткість малюнку танцю досягається використанням напрацьованих хореографічних прийомів) та ракурсу (орієнтація на глядача).

У народно-сценічній хореографії на сучасному етапі найпоширенішим підходом до інтерпретації українського автентичного танцю є стилізація – матеріал оброблюється згідно з вимогами сценічного мистецтва та сучасного стану культури. При цьому локальна танцювальна автентика, зазвичай, стає «візитівкою» регіональних ансамблів. Наприклад, основою репертуару ансамблю «Волинянка» (Луцьк, художній керівник О. Козачук) є авторська стилізація українського автентичного танцю Волинського краю («Буянський скакунець», «Гупали», «Волинська кадрили», «Фрагменти весілля західного полісся в танцях та забавах»). У вокально-хореографічних композиціях Заслуженого академічного закарпатського народного хору (художній керівник Н. Петій-Потапчук) представлено авторську обробку автентичної закарпатської танцювальної лексики (наприклад, «Бал у старому селі», балетмейстер М. Шютєв; «Сухий танець» балетмейстер М. Сачко та ін.) [11; 153]. Автентичний хореографічний фольклор лемків майстерно репрезентовано в постановках танцювальної групи народного ансамблю пісні і танцю

«Лемковина» («Киваний», «Обертан», «Чардаш», балетмейстер О. Копильчак та А. Кіях [13; 95] та ін.

Водночас, доцільно розрізняти різновиди роботи зі стилем, до яких звертаються сучасні балетмейстери. Так, наприклад, специфіка постановок хореографії для супроводу музичних виступів (концертні номери, музичні відеоролики та ін.) передбачає використання:

– запозичення: цілеспрямоване використання уривків, композиції, засобів виразності, аксесуарів, музичного оформлення та костюмів українського автентичного танцю без зміни; балетмейстером-постановником можуть бути використані елементи іншого українського автентичного танцю, танців інших народів, класичного танцю або танцю контемпорарі з метою посилення яскравості та видовищності постановки;

– імітація: постановка, що спирається на спрощену художньо-образну та матеріальну складову українського автентичного танцю передає характер, але не є вираженням української танцювальної культури;

– наслідування (копіювання окремих ознак стилю українського автентичного танцю з обов'язковою творчою інтерпретацією технології танцю та цільовими змінами прийомів першоджерела: ускладнення комбінації рухів, техніки, завершеність композиції імпровізованого танцю, прискорення ритму, додавання обертань та ін.);

– фасонування: максимально яскраве та видовищне зовнішнє оформлення постановки, що відповідає вимогам сучасної масової культури.

Одним із показових прикладів використання українського автентичного танцю в постановках для супроводу музичних виступів є хореографія номеру до пісні співачки Руслани «Дикі танці», побудована на основі гуцульських ритмів і танцювальних традицій, зокрема використано елементи традиційного чоловічого танцю Аркан, зроблено акцент на імітуванні енергії жителів Карпатського регіону за рахунок посилення характерних рухів руками та інтенсивному тупотінні. Характерна лексика автентичного танцю українців Закарпаття (невисокі підйоми ніг та дрібні кроки, «вихилися», «гайдук», «мережка», «підківки», «присядка-гайдук», «тропітка», «трясунка» та ін.) у поєднанні з елементами хіп-хопу використовуються у хореографії до виступів співачки Alina Pash. Поширеним серед балетмейстерів є звернення до стилізації танців весняної обрядовості, зокрема хороводів, які в традиційній українській культурі виконувалися як частина ритуалу закликати весни, символізуючи процес пробудження природи від сну та циклічності буття. Так, до прикладу, авторську стилізацію хороводів репрезентовано у хореографії до виступів українських етнофолк гуртів Онука (пісня «Vidlik»), Go_A (пісня «Shum») та ін.

На сучасному етапі розвитку соціокультурного простору, український автентичний танець широко репрезентовано в сценічному просторі не лише в хореографічних, але й театральних постановках. На противагу сформованій за радянських часів традиції використання українського танцювального фольклору для посилення розважальної складової вистави, постановки з репертуару провідних сучасних українських драматичних театрів засвідчують тенденцію до осмислення автентичного танцю як своєрідного інструменту актуалізації національних традицій для сучасного покоління глядачів. Так, у виставі «Конотопська відьма» (Національний академічний драматичний театр ім. І. Франка, режисер І. Уривський, балетмейстер О. Семьошкіна, 2023 р.) [8] звернення до українського автентичного танцю зумовлена специфікою режисерської концепції – його елементи органічно інтегровані в драматургію вистави. Основоположну роль відведено українському автентичному танцю календарної обрядовості у постановці режисера Р. Держипільського «Коляда та й плес ...ізпрежди віка». Балетмейстером Д. Лекою відтворено давній гуцульський танець із с. Криворівня (Верховинський район Івано-Франківської обл.). Основними тенденціями звернення до українського автентичного танцю на театральній сцені станом на середину 2020-х рр. є: зміщення акценту з академізації на енергію, закладену в самій природі танцю; посилення автентики танцювальної лексики музичними інструментами та костюмами, що сприяє історичній достовірності; використання танцю для посилення ритуальності сценічної дії (автентичні пластичні мотиви використовуються в сценах ініціації персонажа), відтворення обрядовості та ін.

На думку Я. Сапего, важливим аспектом, на який варто звернути увагу сучасним молодим балетмейстерам-постановникам, є архаїчний зміст, типологія, будова та ритм автентичних танцювальних рухів – науковець зазначає, що наразі багато з них втратили свою унікальність та змістовність саме через відсутність достатнього рівня відображення ідейно-тематичної значущості танцю, «розкриття національної самоідентифікації, філософії, художнього образу та естетики» [10; 180]. Цілком погоджуючись із дослідником, доцільним вбачається підкреслити важливість формування основ роботи з українським автентичним танцем ще на етапі професійної підготовки майбутнього балетмейстера-постановника. Оскільки, на нашу думку, розкриття автентичної

танцювальної лексики на глибинному рівні передбачає опанування широкого кола дотичних питань, зокрема з етнографії, фольклористики, історії культури та ін.

Висновки. Звернення до українського автентичного танцю в сучасному сценічному просторі зумовлено прагненням посилити національну ідентичність та патріотизм. Поширеною практикою серед сучасних балетмейстерів-постановників є перенесення побутового або обрядового українського танцю на професійну сцену зі збереженням естетики традиційної танцювальної культури, культурного коду та дотриманням вимог сценічного мистецтва. Основними способами репрезентації українського автентичного танцю в сценічному просторі на сучасному етапі є реконструкція, стилізація, синтез та акцентування на локальній специфіці танцювальної лексики. Представлені в сучасному сценічному просторі постановки репрезентують кілька основних підходів до роботи з українським автентичним танцем, що сформувалися в процесі розвитку народно-сценічної хореографії і варіюються від відтворення експедиційних записів танцювальної лексики з максимальною точністю, синтезу автентичних танцювальних елементів з лексикою класичного бального танцю, танцю модерн, контемпорарі та ін., до акцентування постановником на певному пластичному моменті, образі або ідеї автентичного танцю. На основі компаративного аналізу виявлено, що у постановках народно-сценічної хореографії найпоширенішим підходом до інтерпретації українського автентичного танцю є стилізація; хореографія для супроводу музичних виступів (концертні номери, музичні відеоролики та ін.) передбачає використання запозичення, імітації, наслідування та фасонування; у театральних постановках здійснено вдалі спроби органічного інтегрування автентичного танцю в сценічну дію як частину певного ритуалу, посилення атмосфери вистави або для виявлення глибинного підтексту чи розкриття психології героїв.

Список використаної літератури

1. Автентичність. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Автентичність>.
2. Берест Р., Кундис Р. Стародавня та сучасна народна хореографія Гуцульщини. *Танцювальні студії*. 2023. Вип. 2. Т. 6. С. 116–126.
3. Бойко О. С. Інтегративні дослідження народно-сценічного танцю. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку / за ред. проф. В.Виткалова*. 2018. Вип. 28. С. 227–233. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi28.102>
4. Грица С. Й. Автентичний фольклор. Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL : <https://esu.com.ua/article-42412>.
5. Калієвський К., Синюк В., Берест Р. Українське хореографічне мистецтво-канонічна парадигма національної самобутності. Chicago, USA. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*. 2023. Р. 183–184.
6. Квецко А. Р. Синтез народного українського танцю з сучасними напрямками хореографічного мистецтва. *Молодий вчений*. 2021. № 1 (89). С. 106–109.
7. Квецко О. Автентичний танець як основне джерело створення хореографічної постановки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35. С. 43–49.
8. Конотопська відьма. Театр Франка. 2023. URL : <https://ft.org.ua/performances/konotopska-vidma>.
9. Нечитайло В. С. Народне хореографічне мистецтво України у соціокультурних умовах сьогодення. *Вісник Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв*. 2017. № 2. С. 88–93.
10. Сапего Я. Аналіз танцювальних традицій в доробку відомих балетмейстерів Прикарпаття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 82. С. 176–182. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/82-2-25>
11. Тимчула А. В. Народне хореографічне мистецтво українців Закарпаття другої половини ХХ – початку ХХІ століття : дис. канд. миств. : 26.00.01 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2021. 197 с.
12. Тимчула А. В., Яценко О. Л. Народні танці ополан у календарній обрядовості. *Танцювальні студії*. 2022. Вип. 5. № 2. С. 119–128. <https://doi.org/10.31866/2616-7646.5.2.2022.269338>
13. Фабрика-Процька О. Р. Виконавська діяльність народної хорової капели «Лемковина» у контексті розвитку українського народнопісенного мистецтва. *Вісник Прикарпат. ун-у: серія «Мистецтвознавство»*. 2007. Вип. 10–11. С. 93–100.

References

1. Avtentychnist. Velyka ukrainska entsyklopediia. URL: <https://vue.gov.ua/Автентичність>.
2. Berest R., Kundys R. Starodavnja ta suchasna narodna khoreohrafiia Hutsulshchyny. Tantsiuvalni studii. 2023. Vyp. 2. T. 6. S. 116–126.
3. Boiko O. S. Intehratyvni doslidzhennja narodno-stsenichnoho tantsiu. Ukrainaska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku / za red. prof. V.Vytkalova. 2018. Vyp. 28. S. 227–233. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi28.102>
4. Hrytsa S. Y. Avtentychnyi folklor. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy / redkol. : I.M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak [ta in.] ; NAN Ukrainy, NTSh. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2001. URL : <https://esu.com.ua/article-42412>.

5. Kaliievskiy K., Synieok V., Berest R. Ukrainiske khoreorafichne mystetstvo-kanonichna paradyhma natsionalnoi samobutnosti. Chicago, USA. Collection of scientific papers «SCIENTIA». 2023. R. 183–184.
6. Kvetzko A. R. Syntez narodnoho ukrainskoho tantsiu z suchasnymy napriamamy khoreorafichnoho mystetstva. *Molody vchenyi*. 2021. № 1 (89). S. 106–109.
7. Kvetzko O. Avtentychnyi tanets yak osnovne dzherelo stvorennia khoreorafichnoi postanovky. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. 2021. Vyp. 35. S. 43–49.
8. Konotopska vidma. Teatr Franka. 2023. URL : <https://ft.org.ua/performances/konotopska-vidma>.
9. Nechytailo V. S. Narodne khoreorafichne mystetstvo Ukrainy u sotsiokulturnykh umovakh sohodennia. *Visnyk Nats. akad. kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*. 2017. № 2. S. 88–93.
10. Sapeho Ya. Analiz tantsiuvalnykh tradytzii v dorobku vidomykh baletmeisteriv Prykarpattia. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. 2024. Vyp. 82. S. 176–182. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/82-2-25>
11. Tymchula A. V. Narodne khoreorafichne mystetstvo ukrainsiv Zakarpattia druhoi polovyny KhKh – pochatku KhKhI stolittia : dys. kand. mystv. : 26.00.01 / Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv. Kyiv, 2021. 197 s.
12. Tymchula A. V., Yatsenko O. L. Narodni tantsi opolian u kalendarnii obriadovosti. *Tantsiuvalni studii*. 2022. Vyp. 5. №. 2. S. 119–128. <https://doi.org/10.31866/2616-7646.5.2.2022.269338>
13. Fabryka-Protska O. R. Vykonavska diialnist narodnoi khorovoi kapely «Lemkovyna» u konteksti rozvytku ukrainskoho narodnopisennoho mystetstva. *Visnyk Prykarp. un-u: seriia «Mystetstvoznavstvo»*. 2007. Vyp. 10–11. S. 93–100.

UDC 793.31**UKRAINIAN AUTHENTIC DANCE IN THE MODERN STAGE SPACE**

Alla SAMOKHVALOVA – Senior Lecturer of the Department of Choreography,
Rivne State University for the Humanities, Rivne

The purpose of the article is to identify the features of the representation of Ukrainian authentic dance in the stage space of the 21st century based on an art historical analysis of folk stage dance compositions and the choreographic component of theatrical performances. Research methodology. The method of terminological analysis, theoretical method, method of analysis and synthesis, method of comparative analysis, method of art historical analysis, method of observation and descriptive method were applied.

Scientific novelty. The approaches of ballet masters to the elaboration of the primary source of Ukrainian dance culture in choreographic and theatrical productions are considered. It is stated that the appeal to Ukrainian authentic dance in the modern stage space is due to the desire to strengthen national identity and patriotism. It is specified that a common practice among modern ballet masters-directors is the transfer of everyday or ceremonial Ukrainian dance to the professional stage while preserving the aesthetics of traditional dance culture, cultural code and compliance with the requirements of stage art. It is found that the main ways of representing Ukrainian authentic dance in the stage space at the present stage are reconstruction, stylization, synthesis and emphasis on the local specificity of dance vocabulary. The study found that the productions presented in the modern stage space represent several basic approaches to working with Ukrainian authentic dance, which were formed in the process of developing folk stage choreography and vary from reproducing expedition recordings of dance vocabulary with maximum accuracy, synthesizing authentic dance elements with the vocabulary of classical ballroom dance, modern dance, contemporary dance, etc., to the director's emphasis on a certain plastic moment, image or idea of authentic dance. Based on the comparative analysis, it was found that in the productions of folk stage choreography, the most common approach to interpreting Ukrainian authentic dance is stylization; choreography to accompany musical performances (concert numbers, music videos, etc.) involves the use of borrowing, imitation, imitation and shaping; In theatrical productions, successful attempts have been made to organically integrate authentic dance into the stage action as part of a certain ritual, to enhance the atmosphere of the performance, or to reveal a deep subtext or reveal the psychology of the characters.

Practical significance. Certain aspects and conclusions of the study can be used in further scientific development of the issues of representations of Ukrainian authentic dance in the social space of the 21st century.

Key words: Ukrainian authentic dance, folk-stage choreography, vocabulary, theatrical performance, stage space, national identity.

Стаття отримана 28.12.2025

Стаття прийнята 2.02.2026

Стаття опублікована 28.05.2026